

Bartosz Szostek

ORCID: 0000-0001-6036-5384

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Walory edukacyjne i popularyzatorskie Panteonu Górnośląskiego w Katowicach

Abstract

Bartosz Szostek, *Walory edukacyjne i popularyzatorskie Panteonu Górnośląskiego w Katowicach* [Educational and popularizing values of the Upper Silesian Pantheon in Katowice]. *Kultura – Społeczeństwo – Edukacja* nr 2(26) 2024, Poznań 2024, pp. 311–327, Adam Mickiewicz University Press. ISSN (Online) 2719-2717, ISSN (Print) 2300-0422. <https://doi.org/10.14746/kse.2024.26.2.17>

The aim of this article is to present the activities of the Katowice Cultural Institution Pantheon Upper Silesia, taking into account educational and popularization values. The author focuses on presenting individual initiatives undertaken by the institution's employees to demonstrate how a relatively young institution approaches the issue of knowledge transfer and its popularization.

Keywords

Upper Silesian Pantheon in Katowice; museum; education cultural institution

W dobie nieustannego powiększania się zasobów wiedzy we wszelkich możliwych obszarach, czy to tych tradycyjnych (jak podręczniki naukowe) czy tytułów i projektów, które można określić mianem popularnonaukowych, z których można korzystać w każdej bibliotece oraz w przestrzeniach wirtualnych, potencjalny odbiorca tychże treści może poczuć się zagubiony, kiedy chce odnaleźć rzetelną wiedzę, która dodatkowo będzie odpowiadała jego możliwościom percepcyjnym. Niejednokrotnie w tych poszukiwaniach może natrafić na nieuczciwego twórcę, który głoszone przez siebie tezy opiera na jednostronnie dobranym źródle lub, co gorsza, nie powołuje się na żadne. Miejscem o szczególnym ryzyku sięgnięcia po nierzetelne informacje może być sfera mediów społecznościowych, gdzie pojęcie twórcy jest bardzo szerokie. Młody człowiek, chcąc zwykle jak najszybciej zaspokoić swą ciekawość, poszukuje takich treści, które w krótkim czasie i nie wymagając żadne-

go wstępnego przygotowania, odpowiedzą na nurtujące go pytania. Zwłaszcza w takim przypadku można spodziewać się sytuacji, w której „dostawca wiedzy” będzie w rzeczywistości charakteryzował się brakiem merytoryczności. Owszem, na portalach takich jak YouTube istnieją twórcy, którzy do prezentowanych przez siebie treści podchodzą w sposób rzetelny i odpowiedzialny, jednak nierzadko zdarza się, że nikną oni przy twórcach popularnych, którzy łatwiej trafiają do młodego widza, bardziej dbając o emocjonalny przekaz ubarwiony efektami wizualnymi i dźwiękowymi niż o naukową podstawę przekazywanych treści. Warto zatem zadać pytanie: jak stworzyć w dzisiejszych czasach miejsce, które oferuje wiedzę rzetelną i przekazywaną w sposób interesujący dla młodego człowieka?

Warto zauważyć, że jednym z obszarów wiedzy, który cieszy się zwiększoną popularnością zarówno wśród młodzieży, jak i dorosłych, jest historia. Można zaryzykować wręcz stwierdzenie, iż zainteresowanie historią przeżywa obecnie swego rodzaju renesans, m.in. za sprawą wcześniej wymienionych mediów społecznościowych, co w tym kontekście można poczytać za niewątpliwy pozytyw. Spoglądając na dane z badań przeprowadzonych przez Instytut Pamięi Narodowej (IPN), źródłem wiedzy dominującym wśród uczniów są właśnie media, zarówno te tradycyjne (jak film czy telewizja), jak i te nowsze (jak Internet czy gry komputerowe). W grupie „dostawców wiedzy” wciąż niemalym zainteresowaniem cieszą się muzea oraz instytucje kultury (Malicki i in., 2023, s. 31).

To właśnie w wyżej wspomnianych placówkach młodzi czy starsi odbiorcy mogą pochylać się nad wiedzą o przeszłości, często przedstawionej nie w ujęciu całościowym, a raczej w formie opowieści o wydarzeniach i postaciach stanowiących główny punkt zainteresowania twórców placówek. Wśród tychże upodobań może pojawić się także wątek historii związanej z regionem, choć w przywołanym wcześniej badaniu przeprowadzonym przez IPN na większą część pytań dotyczących historii regionalnej aż 26% pytanych uczniów odpowiedziało: „trudno powiedzieć” (Malicki i in., 2023, s. 59). Wyniki te upoważniają do postawienia tezy, że przed muzeami czy podobnymi do nich instytucjami kultury stoi nie lada wyzwanie, aby obok historii w ujęciu ogólnonarodowym wykazywać ważkość zagadnienia dziejów regionu czy tzw. małej ojczyzny.

Przykładem miejsca, którego twórcy starali i starają się realizować te zadania (przedstawiać historię regionalną w taki sposób, aby okazała się ona atrakcyjna m.in. dla młodzieży), jest Panteon Górnośląski w Katowicach. Instytucja została ona otwarta dla zwiedzających latem 2022 roku, zlokalizowano ją w podziemiach Archikatedry Chrystusa Króla w Katowicach. Placówka ma na celu pokazać i przybliżyć kulturowo-społeczne walory Górnego Śląska poprzez prezentację sylwetek osób działających w tym regionie. O okolicznościach powstania Panteonu Górno-

śląskiego szerzej pisał Krzyżanowski (2023). Instytucja działa na podstawie statutu, w którym zawarto główny zakres jej działalności: zachowywanie i upowszechnianie wiedzy w zakresie historii Górnego Śląska po zakończeniu I wojny światowej oraz inicjowanie działań o charakterze kulturalnym, naukowym i edukacyjnym w tym zakresie; upamiętnianie, zachowanie i upowszechnianie dziedzictwa poprzez czczenie pamięci osób zasłużonych dla polskośći ziem Górnego Śląska ze szczególnym uwzględnieniem twórców, artystów, naukowców, polityków, żołnierzy oraz osób duchownych; upamiętnienie stulecia przyłączenia części Górnego Śląska do odradzającej się Polski po ponad 600 latach jurysdykcji czeskiej i niemieckiej oraz upamiętnienie stulecia polskiej administracji kościelnej na Górnym Śląsku; inspirowanie i moderowanie działań mających na celu upamiętnienie trzech powstań śląskich; czynne uczestniczenie w budowie tożsamości narodowej oraz społeczeństwa opartego na wartościach chrześcijańskich. Wśród powodów powstania Panteonu Górnos Śląskiego należy upatrywać chęci z jednej strony ocalenia od zapomnienia postaci związanych z regionem Górnego Śląska, a z drugiej strony ekspozycję zwłaszcza tych nazwisk, które w wiedzy potocznej nie pojawiają się wcale lub występują w znikomej częstotliwości. Kolejnym powodem i celem zarazem, który wiąże się z poprzednimi, jest prowadzenie działań edukacyjnych i popularyzatorskich skierowanych na pogłębianie wiedzy o historii regionu poprzez narrację opartą na życiorysach danych postaci. W owych działaniach widoczne są wartości związane z patriotyzmem lokalnym i ogólnopolskim oraz chrześcijańskie wzory postępowania. Pełnienie takich właśnie funkcji i spełnianie takich celów mogło przyświecać organizatorom Panteonu Górnos Śląskiego, a więc archidiecezji katowickiej, miastu Katowice, Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz województwu śląskiemu.

W przywołanym dokumencie zawarto także sposoby realizacji wyżej wymienionych celów: prowadzenie stałej ekspozycji poświęconej pamięci osób zasłużonych dla polskośći ziem Górnego Śląska ze szczególnym uwzględnieniem twórców, artystów, naukowców, polityków, żołnierzy oraz osób duchownych; gromadzenie, opracowanie i konserwacja zbiorów upamiętniających: historię Górnego Śląska po zakończeniu I wojny światowej, stulecie przyłączenia części Górnego Śląska do odradzającej się Polski, stulecie polskiej administracji kościelnej na Górnym Śląsku, trzy powstania śląskie; organizacja wystaw stałych, czasowych i objazdowych; prowadzenie działalności naukowo-badawczej, dokumentacyjnej oraz edukacyjnej z wykorzystaniem najnowszych technologii przekazu; prowadzenie działalności wydawniczej; organizowanie, realizowanie i inspirowanie wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych, turystycznych, konferencji naukowych propagujących idee wolnościowe, obywatelskie, demokratyczne i chrześcijańskie o wymiarze uniwersalnym; prowadzenie biblioteki i archiwum (*Statut Panteonu Górnos Śląskiego w Katowicach*, 2022).

Uwzględniając powyższe działania, założono, że powinny one wychodzić naprzeciw szerokiemu gronu odbiorców z każdego przedziału wiekowego, w tym grup zorganizowanych i osób indywidualnych. Aby spróbować dokonać zasadnej charakterystyki działań prowadzonych przez wyżej wspomnianą instytucję, należy przyjrzeć się nieco bliżej wypracowanym przez nią metodom, które mają służyć popularyzacji wiedzy. Fakt, że instytucja działa od ponad roku, niesie z sobą cezurę czasową, która pozwala pracownikom przeprowadzić ewaluację – sprawdzić, czy zaproponowane przez nich działania przynoszą zamierzone efekty.

Najpierw jednak warto wskazać tradycyjne funkcje, jakie powinno spełniać muzeum czy też – jak w tym wypadku – mający zadania dość zbieżne z muzealnymi – Panteon Górnos Śląski. Podstawową funkcją tego typu placówek (choć w wypadku Panteonu Górnos Śląskiego i innych podobnych doń instytucji kultury ową funkcję można uznać za mniej istotną) jest gromadzenie zbiorów oraz ich udostępnianie, katalogowanie i opracowywanie, konserwacja. Do drugiej grupy funkcji zaliczyć można urządzanie wystaw stałych i czasowych, prowadzenie działalności edukacyjnej (lekcji muzealnych, warsztatów, wykładów, prelekcji, koncertów, spektakli, szkoleń i kursów), ochronę dziedzictwa kulturowego, prowadzenie badań naukowych, prowadzenie działalności artystycznej i kulturalnej, prowadzenie działalności wydawniczej oraz organizowanie działalności rozrywkowej (Kaczmarek, 2018, s. 50).

Aby dokonać oceny realizacji wcześniej wspomnianych inicjatyw w Panteonie Górnos Śląskim, należy przyjrzeć się zatem temu, co instytucja ta oferuje potencjonalnym zwiedzającym. Najważniejszym elementem jest wystawa stała, zlokalizowana w przyziemiu Archikatedry Chrystusa Króla w Katowicach. Wystawę zwiedzać można indywidualnie lub grupowo, dodatkowo można wykupić usługę przewodnicką. Sama zaś wystawa prezentuje sylwetki około 200 osób działających na rzecz Górnego Śląska w ubiegłym stuleciu.

Wystawa składa się z dziewięciu sal ekspozycyjnych, z których każda swoim wystrojem odpowiada odpowiedniej grupie społecznej, bo właśnie przyjmując takie kryterium selekcji, zaprojektowano przestrzeń zwiedzania. Zwiedzanie każdorazowo rozpoczyna się od prezentacji filmu wprowadzającego, w którym przedstawiono genezę powstania instytucji oraz nawiązania do będących inspiracją dla jej utworzenia innych pomników historii, takich jak np. rzymski Panteon, a także główne cele, jakie Panteon Górnos Śląski ma realizować. Następnie zwiedzający przechodzi do pierwszej sali, w której może poznać bliżej życiorysy laureatów nagrody Lux ex Silesia¹. Ponadto w tejże sali możliwe jest zobaczenie

¹ Nagroda Lux ex Silesia – polska nagroda regionalna, ufundowana w 1994 przez abp. Damiana Zimonia, przeznaczona dla tych, którzy w swej działalności naukowej lub artystycznej ukazują wysokie wartości moralne i wnoszą wkład w kulturę Górnego Śląska. (por. Spyra, 2003).

pamiętek po niektórych z upamiętnionych (m.in. okularów chirurgicznych prof. Mariana Zembali² czy medali ks. Wincentego Myszora³). Kolejna sala poświęcona jest górnos Śląskiemu naukowcom, tam z kolei zwiedzający mogą poznać życiorysy między innymi kardiochirurga Zbigniewa Religi⁴ czy historyka Franciszka Serafina⁵. Następna sala skupia się wokół twórców Śląskiej kultury, a więc wokół pisarzy, muzyków, malarzy czy kompozytorów. Czwarta sala pozwala poznać biografie sportowców takich jak Gerard Cieślík⁶ czy Jerzy Kukuczka⁷. Po zwiedzeniu tej sali następuje przejście na prezentację krótkiego filmu fabularyzowanego. Film ten, nagrany z udziałem m.in. cenionej górnos Śląskiej aktorki Grażyny Bułki, za pomocą przedstawienia losów właściciela drogerii przybliża okres powstań Śląskich oraz plebiscytu z 20 marca 1921 roku. Nie jest to zabieg przypadkowy, gdyż kolejna sala upamiętnia osoby właśnie z tego okresu, sam film zaś w sposób angażujący odbiorcę poprzez przedstawienie ogólnych wydarzeń z perspektywy prostego przedsiębiorcy pomaga widzowi niejako utożsamić się z bohaterami, których ma za chwilę poznać. I właśnie w kolejnej z sal zaprojektowano „zatrzymanie się” zwiedzającego wśród postaci związanych z powstaniami Śląskimi, okresem plebiscytowym oraz okresem międzywojennym w polskiej części Górnego Śląska (województwie Śląskim). Zwiedzający może poznać bliżej takie postacie jak: Wojciech Korfanty⁸, Andrzej Mielęcki⁹ czy Janina Omańkowska¹⁰. Dalej zwiedzający przechodzi przez korytarz z wyeksponowanymi w specjalnych niszach ściennych portretami wybranych postaci z wspomnianego wcześniej okresu. Po drodze można zobaczyć także

² Marian Zembala (1950–2022) – lekarz, kardiochirurg, profesor nauk medycznych (por. Bojko, 2003)

³ Wincenty Myszor (1941–2017) – duchowny katolicki, prałat, profesor nauk humanistycznych (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

⁴ Zbigniew Religa (1938–2009) – polski kardiochirurg, profesor nauk medycznych (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

⁵ Franciszek Serafin (1931–2003) – polski historyk, profesor nauk humanistycznych (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

⁶ Gerard Cieślík (1927–2013) – polski piłkarz, reprezentant Polski w latach 1947–1958 (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

⁷ Jerzy Kukuczka (1948–1989) – taternik, alpinista, himalaista (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

⁸ Wojciech Korfanty (1873–1939) – polski przywódca narodowy Górnego Śląska, walczący o przyłączenie Śląska do Polski po I wojnie światowej, komisarz plebiscytowy, polityk Chrześcijańskiej Demokracji (por. Bębnik i in., 2023).

⁹ Andrzej Mielęcki (1864–1920) – lekarz, polski działacz społeczny i polityczny na Górnym Śląsku (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

¹⁰ Janina Omańkowska (1859–1927) – publicystka, działaczka społeczna i polityczna na Górnym Śląsku, posłanka na Sejm Śląski i marszałek senior I kadencji Sejmu Śląskiego (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

kopię aktu przyłączenia części Górnego Śląska do Polski¹¹, która stanowi niejako element wieńczący tę część.

Kolejnym punktem na trasie zwiedzania jest ekspozycja dwóch interesujących obiektów. Pierwszy to kielich pochodzący z fundacji ks. Emila Szramka¹², a drugi obiekt to kamień węgielny, który w 1932 roku umieszczono w budowanej katedrze. Kolejna sala wyłania się z utrzymanej w ciemnej stylistyce przestrzeni, która upamiętnia okresy II wojny światowej oraz rzeczywistości Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (PRL) na ziemiach Górnego Śląska. Zwiedzający poza poznaniem sylwetek wybranych bohaterów tychże okresów może obejrzeć kolejną propozycję filmową, która jest animowaną opowieścią o dziejach ziem górnośląskich z lat 1918–1989. Animacja utrzymana w dramatycznym tonie ma wpłynąć na emocjonalny odbiór przez widza, co w zestawieniu z ciemną stylistyką sali ma w zamierzeniach twórców nawiązywać do tamtych trudnych czasów. Po wyjściu z pomieszczenia ścieżka zwiedzania prowadzi przez korytarz, w którym umieszczono tablice z treściami nawiązującymi do pozytywnych wartości, takich jak tolerancja czy odwaga. Tenże korytarz prowadzi do sali poświęconej tzw. społecznikom, ludziom administracji i polityki. Tam zwiedzający może poznać m.in. losy Henryka Sławika¹³, Eugeniusza Wróbla¹⁴ czy Sławomira Skrzypka¹⁵. Przedostatnia sala poświęcona jest duchownym katolickim, ewangelickim oraz wyznania mojżeszowego. W dość przestronnym pomieszczeniu uwagę zwiedzających może przykuć makietę katedry wykonaną zgodnie z projektem Zygmunta Gawlika, który również jest wyeksponowany. Makietę zestawiono z wizualizacją obecnego wyglądu katedry¹⁶.

¹¹ Pamiętkowy dokument sporządzony w ramach uroczystości przejścia przez Polskę przydzielonego jej obszaru plebiscytowego w dniu 16 lipca 1922 roku. Został podpisany przez przedstawicieli najwyższych władz państwowych i regionalnych. Samo przygotowanie aktu powierzono artyście Stanisławowi Ligońowi [Stanisław Ligoń (1879–1954) – artysta malarz, literat, działacz kulturalno-oświatowy i polityczny] (por. Matuszek, 2019).

¹² Emil Szramek (1887–1942) – błogosławiony i męczennik Kościoła rzymskokatolickiego (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

¹³ Henryk Sławik (1894–1944) – dziennikarz, powstaniec śląski, jeden z organizatorów pomocy polskim uchodźcom, w tym Żydom na Węgrzech; Sprawiedliwy wśród Narodów Świata (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

¹⁴ Eugeniusz Wróbel (1951–2010) – urzędnik państwowy, były wicewojewoda katowicki (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

¹⁵ Sławomir Skrzypek (1963–2010) – inżynier, ekonomista, w latach 2007–2010 prezes NBP (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

¹⁶ W 1924 roku ogłoszono konkurs na projekt katedry, który rozstrzygnięto 19 kwietnia 1925 roku na korzyść projektu architekta Zygmunta Gawlika. Projekt obejmował gmachy: katedry, karii i pałacu biskupiego, kanonii i seminarium. Prace budowlane przy fundamentach rozpoczęły się w 1928 roku. Do wybuchu II wojny światowej ukończono fundamenty i wyciągnięto mury zewnętrzne korpusu nawowego do wysokości 8 metrów. Podczas II wojny światowej prace zostały wstrzy-

Z eksponatów zwiedzający mogą przyjrzeć się jeszcze dwóm pastorałom należącym do bpa Stanisława Adamskiego¹⁷ i bpa Herberta Bednorza¹⁸, a także wyeksponowany został mszał rzymski, z którego miał korzystać ks. Jan Macha¹⁹. W tej sali można poznać bliżej życiorysy szeregu osób duchownych wyznania rzymsko-katolickiego (biskupów, kapłanów, sióstr zakonnych), jak i przedstawicieli Kościoła ewangelicko-augsburskiego czy wyznania żydowskiego. Wychodząc z tej sali, zwiedzający mogą jeszcze zaobserwować dawne ornaty²⁰. Następną częścią na trasie zwiedzania jest przejście przez kryptę biskupów katowickich, w której znajdują się doczesne szczątki trzech biskupów: Arkadiusza Lisieckiego²¹, Stanisława Adamskiego oraz Herberta Bednorza. Ostatnia zaś sala jest poświęcona związanym z regionem świętym i błogosławionym, w tym św. Jackowi Odrowążowi²² czy bł. ks. Janowi Masze.

W nakreślonym schemacie zwiedzania należy przede wszystkim zwrócić uwagę na sposób prezentacji życiorysów. Są one wyrażone w biogramach przygotowywanych przez autorów zewnętrznych, które każdorazowo przechodzą przez proces zewnętrznej recenzji. W każdym z biogramów autorzy starali się uwzględnić wyraźnie wyodrębnione części: młodość, działalność wiodącą, działalność uzupełniającą, dzieła i odznaczenia oraz bibliografię. Taki sposób przedstawienia biografii wydaje się słuszny ze względu na możliwość czytania interesujących fragmentów danego życiorysu, a zamieszczenie bibliografii ułatwia zwiedzającemu (gdyby chciał podjąć takie starania) poszerzenie swojej wiedzy na dany temat z dodatkowych źródeł. Każdy biogram zawiera streszczenia w języku angielskim i niemieckim, co również jest pożądanym rozwiązaniem, gdyż miejsce to jest odwiedzane także przez osoby niewładające językiem polskim. Kolejnym sposobem na poznanie życiorysu danej osoby jest odtworzenie krótkiej wizytówki filmowej,

mane. Prace wznowiono w 1947 roku, jednak najpewniej pod naciskiem komunistycznych władz dokonano zmian w projekcie katedry. Największa z nich dotyczyła obniżenia kopuły z zakładanych 95 metrów do 57 metrów (por. Sznajder, 2022).

¹⁷ Stanisław Adamski (1875–1967) – duchowny rzymskokatolicki, działacz społeczny i polityczny, biskup diecezjalny katowicki w latach 1930–1967 (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

¹⁸ Herbert Bednorz (1908–1989) – duchowny rzymskokatolicki, doktor nauk społecznych i prawa, biskup diecezjalny katowicki w latach 1967–1985 (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

¹⁹ Jan Macha (1914–1942) – duchowny rzymskokatolicki, działacz ruchu oporu, zamordowany podczas II wojny światowej przez Niemców, błogosławiony Kościoła katolickiego (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

²⁰ Zabytkowe ornaty z XIX wieku używane podczas liturgii w archikatedrze pw. Chrystusa Króla. Pochodzą z darowizn ofiarowanych podczas budowy katedry w okresie międzywojennym.

²¹ Arkadiusz Lisiecki (1880–1930) – duchowny rzymskokatolicki, biskup diecezjalny katowicki w latach 1926–1930 (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

²² Jacek Odrowąż (1183–1257) – duchowny katolicki, misjonarz, kaznodzieja, święty Kościoła katolickiego oraz historyczny patron Polski (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

która przybliży najważniejsze fakty o każdym z bohaterów. Sposób, w jaki owe wizytówki są zrealizowane, w zamierzeniach twórców miał być ważnym uzupełnieniem głównej narracji. Obok podstawowej narracji zamieszczono w nich wypowiedzi historyków lub ekspertów z innych dziedzin, którym bliskie było zadanie przybliżenia życia danej osoby. Ponadto w niektórych wizytówkach zamieszczono wywiady z rodziną osoby upamiętnionej, a nawet fragmenty archiwalnych wywiadów z samymi upamiętnionymi (takie rozwiązanie wprowadzono choćby w przypadkach Wojciecha Kilara²³ czy Jerzego Kukuczki). Niestety na chwilę obecną nie przy każdym upamiętnionym można odnaleźć taką wizytówkę, jednak według zapewnień pracowników docelowo przy każdej postaci taka wizytówka ma być umieszczona. Kolejnym ważnym elementem ekspozycji są archiwalne fotografie, które można oglądać przy biogramach. Należy jeszcze wspomnieć o tym, że owe biografie są prezentowane na multimedialnych stanowiskach, które w sposób dość czytelny i intuicyjny umożliwiają zarówno lekturę samego biogramu, jak i obejrzenie wizytówki filmowej czy archiwalnych fotografii. Na każdym stanowisku zastosowano poza standardową czcionką także taką, która pozwala czytać osobom słabowidzącym.

Omawiając sposób prezentacji treści w Panteonie Górnośląskim, warto zauważyć, że w dzisiejszych czasach zachodzą istotne zmiany w projektowaniu wystaw, które mocno wiąże się z tworzeniem form komunikacji i planowaniem przestrzeni, co widać w ekspozycjach, które w centrum stawiają na relację zwiedzających z przestrzenią. Sami widzowie, odwiedzając tego typu miejsca, coraz częściej oczekują już nie tylko informacji merytorycznych, ale także warstwy emocjonalnej (Kaczmarek, 2018, s. 51).

Patrząc na wystawę główną pod kątem walorów edukacyjnych oraz popularyzatorskich, można przyjąć, iż zadanie to Panteon Górnośląski w Katowicach wykonuje w sposób właściwy i wpisuje się ze swoją stylistyką, która oddziałuje na widza poprzez słowo, muzykę i obraz, w przytoczone tendencje w projektowaniu ekspozycji. W warstwie informacyjnej każdy biogram jest pod tym kątem przygotowany w sposób maksymalnie wyczerpujący (dla tego rodzaju przekazu) oraz z możliwie wysoką dbałością o poziom merytoryczny. W warstwie popularyzatorskiej zwiedzający ma możliwość poznać życiorysy osób, o których w powszechnej świadomości historycznej czy społecznej nie wytworzyła się jeszcze masowa pamięć zbiorowa. Nie dotyczy to osób pokroju Korfantego czy Kukuczki, ale w wielu przypadkach to właśnie Panteon Górnośląski jest jednym z nielicznych

²³ Wojciech Kilar (1932–2013) – pianista, kompozytor muzyki poważnej, religijnej i filmowej (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

miejsz, które skupia w sobie wiedzę o osobach mniej znanych, a ważnych z punktu widzenia Górnego Śląska (by wskazać chociażby Omańkowską czy ks. Karola Kulisza²⁴). Uwiecznienie tych osób w sposób cyfrowy pozwala ową wiedzę zachować na długo i propagować ją wśród mieszkańców i przybyszów spoza regionu. Sam zaś sposób prezentacji również z punktu widzenia zwiedzającego wydaje się być interesujący ze względu na różne możliwości poznawania życiorysów. Warto dodać, iż stylistyka każdej z sali wzmacnia jeszcze ową immersję, zaś na wystawie głównej zaimplementowano stanowiska multimedialne dla dzieci, które poprzez interaktywną zabawę mogą chociażby w małym stopniu zapamiętać osiągnięcia uznanych za najznamienszych mieszkańców Górnego Śląska.

Kolejnym rodzajem działań podejmowanych przez Panteon Górnos Śląski w Katowicach jest prowadzenie zajęć dla młodzieży szkolnej (zarówno ze szkół podstawowych, jak i ponadpodstawowych), które odbywają się zarówno na poziomie wystawy stałej, jak i poza nią (w przestronnej sali audiowizualnej). Panteon Górnos Śląski ma w swojej ofercie kilka różnych propozycji zajęć, które warto pokrótce opisać. Zajęcia o tytule „Życie w średniowiecznym klasztorze” mają na celu przybliżyć uczestnikom funkcjonowanie średniowiecznego zgromadzenia zakonnego, co odbywa się przy wykorzystaniu interaktywnej prezentacji multimedialnej oraz krótkich warsztatów nawiązujących do zakonnych kopistów, podczas których uczestnicy mogą posłużyć się piórem i atramentem. Inspiracją do powstania tych zajęć była wystawa stała, na której zaprezentowane są sylwetki św. Jacka Odrowęża i św. Jadwigi Śląskiej. Kolejne zajęcia zatytułowano: „Duchowe dzieje diecezji katowickiej”; podczas nich uczestnicy zarówno na wystawie stałej, jak i w sali audiowizualnej mogą poznać bliżej historię kształtowania się rzymskokatolickiej administracji kościelnej na terenie regionu: od powstania Administracji Apostolskiej na Górnym Śląsku²⁵, przez utworzenie w 1925 roku diecezji katowickiej, aż do powołania w 1992 roku archidiecezji katowickiej. Również i te zajęcia wzbogacano o prostą formę warsztatową, podczas której uczestnicy wykonują własne herby biskupie. Można przypuszczać, iż geneza zaprojektowania tych zajęć jest związana z nadchodzącym stuleciem powstania diecezji katowickiej. Następne w ofercie edukacyjnej zajęcia dla młodzieży noszą tytuł: „Powrót części Górnego Śląska do macierzy”; podczas nich uczestnicy mają możliwość poznania historii starań o przyłączenie części wschodniej Górnego Śląska do II RP. Również pod-

²⁴ Ks. Karol Kulisz (1873–1940) – duchowny luterański, senior Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP, polski działacz narodowy i społeczny (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

²⁵ Na mocy dekretu *Sanctissimus Dominus noster* 7 listopada 1922 r. powołano do życia Administrację Apostolską Górnego Śląska. Objęła ona obszar do tej pory podległy diecezji wrocławskiej, który w wyniku nowego podziału ziem znalazł się w granicach RP (por. Krzyżanowski, 2022).

czas tych zajęć uczestnicy są aktywizowani, tworząc własne plakaty stylizowane na te wykorzystywane w okresie kampanii plebiscytowej na Górnym Śląsku przed plebiscytem z 20 marca 1921 roku²⁶. Następną propozycję stanowią zajęcia pt. „Śladami śląskich bohaterów”, podczas których uczestnicy wraz z prowadzącymi zwiedzają wystawę stałą, wykonując w trakcie oprowadzania różne zadania związane z upamiętnionymi w Panteonie wybranymi postaciami. Zwieńczeniem tych zajęć jest krótka aktywność, polegająca na wykonaniu przez uczestników pamiątkowej przypinki z podobizną osoby upamiętnionej. Wśród propozycji aktywności w Panteonie Górnośląskim znajduje się również zespołowa gra terenowa zatytułowana: „Na tropie ludzi (nie)zwykłych”. Biorący w niej udział zwiedzający eksplorują wystawę stałą w celu odnalezienia postaci, o której początkowo otrzymują jedynie szczątkowe informacje. Propozycja pt. „Robert Oszek – kapitan krążownika szos” to zajęcia skierowane do młodszych uczestników, którzy dzięki opowieści prowadzącego poznają postać Roberta Oszka²⁷, a następnie podczas warsztatów tworzą makiety stylizowane na pojazd pancerny „Korfanty”²⁸ z okresu trzeciego powstania śląskiego.

W ofercie Panteonu znajdują się także zajęcia traktujące o coraz częściej w ostatnich latach podejmowanej tematyce kobiecej. Pierwsza propozycja nosi tytuł: „Opowieść o niezwykłych mieszkankach Górnego Śląska”; w trakcie jej realizacji uczestnicy mogą poznać sylwetki wybranych bohaterek Panteonu Górnośląskiego (w ramach podsumowania także tutaj, podobnie jak w przypadku części pozostałych zajęć, na koniec przeprowadzane są warsztaty plastyczne). W podobnym nurcie utrzymane są zajęcia pt. „W pamięci zawsze żywe – o niezłomnych kobietach Górnego Śląska”, które skierowane są do starszych uczestników, gdyż podejmują poważną tematykę związaną z kobietami upamiętnionymi w Panteonie Górnośląskim. W tym przypadku zrezygnowano z zajęć plastycznych na rzecz dłuższego zwiedzania tych fragmentów wystawy, gdzie traktuje się o upamiętnionych kobietach. Ostatnia propozycja w ofercie zajęć nosi tytuł: „Przełomowe lato 1980 roku”, podczas którego uczestnicy mogą zapoznać się wydarzeniami mającymi miejsce w sierpniu i wrześniu 1980 roku, zarówno z perspektywy Wybrzeża Gdańskiego, jak i Górnego Śląska. Zwieńczeniem tych

²⁶ Plebiscyt na Górnym Śląsku 20 III 1921 – głosowanie mieszkańców na terenach spornych między Polską a Niemcami, którego celem było określenie przynależności państwowej tych ziem (por. Fic, 2022).

²⁷ Robert Oszek (1896–1938) – kapitan marynarki, oficer Polskiej Marynarki Wojennej, jeden z dowódców w III powstaniu śląskim (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

²⁸ „Korfanty” (samochód pancerny) – nazwa pojazdu używanego przez powstańców śląskich podczas III powstania, przyjęta na cześć Wojciecha Korfantego (por. Hawranek, 1982).

zająć jest wykonanie przez uczestników własnych plakatów z postulatami zmian otaczającej ich rzeczywistości, co ma prowadzić do merytorycznej dyskusji moderowanej przez prowadzącego.

Biorąc pod uwagę fakt, że instytucja działa stosunkowo krótko, można stwierdzić, iż przygotowana przez jej pracowników oferta zajęć jest dość urozmaicona (choć ambicją pracowników Panteonu jest poszerzenie z biegiem czasu propozycji edukacyjnej) oraz że została przygotowana z myślą o w miarę szerokim gronie odbiorców. Sama tematyka zajęć ze względu na charakter wystawy stałej i tego, co jest na niej prezentowane, wydaje się właściwie i adekwatnie dobrana. Mogą o tym zresztą świadczyć opinie pozostawione przez zwiedzających w księdze wpisów czy na stronie internetowej Panteonu, wskazujące na zadowolenie uczestników z odwiedzin instytucji. Na uwagę zasługuje też fakt, iż w większości zajęć wykorzystuje się zarówno metody podające, jak i aktywizujące. Słusznym i naturalnym wydaje się również to, że część zajęć jako teren ich realizacji wykorzystuje wystawę stałą, same zaś zajęcia, a przynajmniej znaczna ich część, wpisują się w ważny aspekt zwiedzania, jakim jest partycypacja, a więc działanie angażujące zwiedzającego, prowokujące do kreatywności i aktywności (Kaczmarek, 2018, s. 53). Takie podejście jest zgodne z obecnymi wśród badaczy postulatami na temat pryncypiów działalności muzeów czy placówek kulturalnych skierowanych do dzieci i młodzieży: „nauki przez grę i zabawę”, „samodziałania”, „współdziałania”, „odkrywania”, „badania i eksperymentowania” (Pater, 2016, s. 86).

Kolejnym obszarem edukacyjnym i popularyzatorskim, z którego korzystają pracownicy działu merytorycznego, aby dotrzeć do szerszego grona odbiorców, są organizowane wykłady, zarówno takie, które występują w ofercie stałej, jak przygotowywane jako wydarzenia specjalne. W stałej ofercie jednym z ważniejszych punktów pozostaje wykład pt. „Legenda Wojciecha Korfantego”, podczas którego uczestnicy mają możliwość bliższego poznania postaci tego polityka (znaczenie i popularność wykładu wynikały także z faktu, że jego tematyka wpisywała się w uznanie przez Sejm RP Korfantego jako jednego z patronów roku 2023, zob. Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 lipca 2022 r. w sprawie ustanowienia roku 2023 Rokiem Wojciecha Korfantego). Drugi z wykładów oferty stałej pt. „Tadeusz Prażmowski i Golgota Wschodu. Cień Katynia w życiu medyka sądowego” dotyczy zbrodni katyńskiej oraz postaci lekarza Tadeusza Prażmowskiego²⁹, który został oddelegowany do Katynia w 1943 r. w pierwszej polskiej komisji

²⁹ Tadeusz Prażmowski (1903–1983) – lekarz medycyny sądowej, członek pierwszej ekspertyzy sądowo-lekarskiej przy badaniu grobów katyńskich w 1934 roku (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

sądowo-lekarskiej. Przeszły one do stałej oferty przy okazji wernisaży wystaw czasowych poświęconych tym dwóm upamiętnionym oraz ze względu na zainteresowanie, jakim się cieszyły wśród uczniów szkół ponadpodstawowych. Pomimo że wykład należy do metod podających (ograniczających aktywność uczestników, wymagających od nich jedynie biernego odbioru treści), to forma i tematyka spotkań jest przez pracowników tak dobierana, aby z jednej strony przybliżyć opisywaną postać, z drugiej rozpowszechniać wiedzę wśród młodego pokolenia, a jednocześnie nie znużyć nadmiernie odbiorcy. Warto dodać, że każdemu wykładowi towarzyszy prezentacja multimedialna. I w tym przypadku oczekiwać można, podobnie jak w kwestii oferty zajęciowej, powiększania ilości i zakresu tematycznego oferty. Wykłady okazjonalne wiążą się z bieżącą aktywnością pracowników Panteonu i podejmowanych w jego murach aktywności – warto przypomnieć choćby ten dotyczący genealogii, który wygłosił archiwista z Archiwum Archidiecezji w Katowicach dr Wojciech Schäffer 29 września 2022 roku, wykład prawnika z Uniwersytetu Śląskiego dr. Konrada Graczyka poświęcony procesowi karnemu ks. Jana Machy (22 listopada 2022 roku) lub wykład wygłoszony 27 października 2022 roku przez historyka z UŚ dr. Jakuba Grudniewskiego pt. „Ciemiężyciele polskości czy władcy oświeceni. O elitach urzędniczych na Górnym Śląsku przez 1918 rokiem”. Zapraszanie ekspertów z różnych dziedzin również służy popularyzacji wiedzy, tym bardziej że w tych przypadkach dodatkowym atutem jest autorytet naukowy prelegentów.

Inną formą aktywności wykorzystywaną przez pracowników działu merytorycznego Panteonu Górnośląskiego do popularyzacji wiedzy są organizowane czasowe wystawy planszowe. Koncentrują się one wokół danej postaci upamiętnionej w Panteonie Górnośląskim. Do tej pory zorganizowano kilkanaście wystaw czasowych o takich postaciach jak: Józef Rymer³⁰, Tadeusz Pragłowski, Tadeusz Jedynak³¹, Jadwiga Jędrzejowska³², ks. sen. Karol Kulisz, Wojciech Korfanty, s. Maria Dulcissima Hoffmann³³, Wojciech Kilar, kardynał August Hlond³⁴, ks. Franciszek

³⁰ Józef Rymer (1882–1922) – górnik, działacz społeczny, polityk, jeden z przywódców III powstania śląskiego, pierwszy wojewoda śląski od 1922 roku (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

³¹ Tadeusz Jedynak (1949–2017) – polski polityk, jeden z liderów śląskiej „Solidarności”, poseł na sejm I i II kadencji (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

³² Jadwiga Jędrzejowska (1912–1980) – polska tenisistka, wielokrotna mistrzyni Polski oraz laureatka turniejów zagranicznych (por. Gryżewski, 1971).

³³ Siostra Maria Dulcissima Hoffmann (1910–1936) – zakonnica rzymskokatolicka (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

³⁴ August Hlond (1881–1948) – biskup diecezjalny katowicki, arcybiskup metropolita gnieźnieński, poznański, warszawski, prymas Polski (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

Blachnicki³⁵, Henryk Mikołaj Górecki³⁶, ks. Jan Macha. Wspomniane wystawy prezentują życiorysy danych postaci, zarówno w formie tekstowej, jak i poprzez liczne fotografie archiwalne, a ich stylistyka wpisuje się w obowiązujące standardy wystawiennicze. Wystawy składające się ze specjalnych plansz były prezentowane w szkołach, ośrodkach kultury, kościołach, na placach miejskich. Ważnym aspektem wystaw są wernisaże, które stanowią możliwość spotkania się twórców wystawy z osobami zainteresowanymi życiorysem bohatera wystawy; nierzadko udział w tych wydarzeniach biorą rodziny upamiętnionego lub środowiska skupione wokół jej/jego życia i działalności, co jeszcze mocniej podkreśla walory nie tylko edukacyjne, ale nawet społeczne organizowanych wystaw. Tak też było między innymi przy okazji wernisażu wystawy o ks. sen. Karolu Kuliszu, który miał miejsce 6 czerwca 2023 roku w siedzibie Panteonu Górnos Śląskiego. Wernisaż przybrał wymiary międzynarodowe, gdyż wśród zgromadzonych byli goście z Republiki Czeskiej. Jeśli chodzi o warstwę popularyzatorską, to należy podkreślić, że pracownicy działu merytorycznego dbają o to, by wystawy przez nich organizowane prezentowane były w miejscach związanych z postacią, której dotyczy dana wystawa. Panteon Górnos Śląski współpracuje w tym aspekcie także ze szkołami, aby w ich murach prezentować wystawy czasowe. Każdego roku instytucja przygotowuje pięć wystaw czasowych.

Kolejną formą aktywności podejmowaną z inicjatywy pracowników Panteonu Górnos Śląskiego są pokazy filmowe, które odbywają się w sali audiowizualnej. Tematyka pokazów koncentruje się wokół postaci lub wydarzenia historycznego. Do tej pory odbyły się m.in. pokazy filmowe związane z tzw. tragedią górnos Śląską³⁷. Przy okazji pokazów organizowane są spotkania z twórcami filmów lub osobami związanymi z przedstawianymi w nich wydarzeniami.

Władze Panteonu Górnos Śląskiego, aby popularyzować wiedzę o osobach upamiętnionych, a przez to propagować wiedzę o historii Górnego Śląska, zainicjowały audycje radiowe w Radiu „eM”, w tym cykl ponad 50 cotygodniowych audycji dotyczących osób upamiętnionych czy cykl czterech audycji edukacyjnych na temat III powstania Śląskiego³⁸.

³⁵ Franciszek Blachnicki (1921–1987) – ksiądz rzymskokatolicki, założyciel Ruchu Światło-Życie (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

³⁶ Henryk Mikołaj Górecki (1933–2010) – kompozytor współczesnej muzyki poważnej i religijnej (por. Kłos-Skrzypczak i Olszar, 2020).

³⁷ Tragedia górnos Śląska – zespół zdarzeń związanych z wkroczeniem na obszar Górnego Śląska Armii Czerwonej, obejmujący m.in. masowe aresztowania i deportacje do prac przymusowych na terenie ZSRR w 1945 roku (por. Kaszuba, 2002).

³⁸ W archiwalnym już cyklu pt. „Panteon Górnos Śląski. Śląsk oczami bohaterów”; rozmowy z ekspertami prowadziła Aneta Kuberska-Bębas.

Kolejnym sposobem, który pozwala pracownikom działu merytorycznego Panteonu Górnośląskiego docierać do szerokiego grona odbiorców, są różnego rodzaju konkursy. Do grudnia 2023 roku przeprowadzono dwa konkursy wiedzy dla uczniów szkół średnich z zakresu historii Górnego Śląska oraz dwa konkursy dla studentów i doktorantów³⁹. Ponadto przeprowadzono dwa konkursy plastyczne dla uczniów szkół podstawowych. Taka forma partycypacji cieszyła się sporym zainteresowaniem na każdym poziomie edukacyjnym. Forma konkursu, poza aspektem rywalizacji, sprawiała, że uczestnicy na poczet udziału w wydarzeniu poszerzali swoją dotychczasową wiedzę oraz rozwijali własne umiejętności, m.in. autoprezentacji.

Pracownicy Panteonu Górnośląskiego, uwzględniając walory edukacyjne i popularyzatorskie, przygotowują również publikacje, które mają z jednej strony w sposób oczywisty poszerzać wiedzę odbiorców, a z drugiej naświetlać takie zagadnienia, które do tej pory nie utrwały się w powszechnej świadomości. Przykładem mogą być wydane przez Panteon Górnośląski: reprint książki ks. Emila Szramka z 1934 roku pt. *Śląsk jako problem socjologiczny*; publikacja pt. *Bo narodem jesteśmy. Wybór wypowiedzi prasowych Wojciecha Korfatego*; komiks (opowieść graficzna) o życiu ks. Franciszka Blachnickiego czy liczne broszury edukacyjne.

Warto jeszcze wspomnieć o wydarzeniach okolicznościowych zorganizowanych i współorganizowanych przez Panteon Górnośląski. Wśród najistotniejszych należy wskazać koncerty (m.in. zorganizowany we współpracy z Filharmonią Śląską projekt upamiętniający 40-lecie pacyfikacji kopalni „Wujek”⁴⁰), konferencje (m.in. współorganizowane z Regionalnym Instytutem Kultury im. Wojciecha Korfatego w Katowicach oraz Śląską Izbą Lekarską spotkanie pt. „Od III Powstania Śląskiego do współczesności”), sympozja czy turnieje sportowe (jak Turniej piłki ręcznej im. ks. Jana Machy).

Patrząc na przywołane działania podejmowane przez pracowników Panteonu Górnośląskiego w Katowicach, można stwierdzić, iż ta nowa na mapie województwa śląskiego instytucja kultury stworzyła całkiem solidną gamę możliwości rozpowszechniania wiedzy, wartości i umiejętności. Na uwagę zasługuje różnorodność podejmowanych działań oraz dostosowanie ich do potrzeb wielu grup

³⁹ Pierwszy konkurs „Bohaterowie powstań śląskich” przeprowadzono w 2021 roku, a drugi o tytule: „Życie i czasy Wojciecha Korfatego” zrealizowano w 2023 roku. Oba konkursy składały się z dwóch etapów. Pierwszy polegał na przygotowaniu artykułu naukowego, a drugi na „ustnej obronie” tez zawartych we wcześniej przygotowanej pracy przed jury konkursowym.

⁴⁰ Pacyfikacja kopalni „Wujek” – przeprowadzona po wprowadzeniu stanu wojennego w PRL pacyfikacja strajkujących górników w katowickiej kopalni „Wujek”. Podczas pacyfikacji zginęło dziewięciu górników (por. Fic i Krzyżanowski, 2016).

odbiorców, a także to, iż inicjatywy są podejmowane zarówno w siedzibie Panteonu Górnośląskiego, jak i poza nią. Oczekiwać można, iż z czasem oferta (przede wszystkim edukacyjna, ale i dotycząca aktywności kulturalnej) będzie poszerzana, gdyż potencjał tkwiący w życiorysach upamiętnionych wciąż wydaje się niewykorzystany w pełni, a zgodnie z celami działania Panteonu Górnośląskiego grono tych osób z roku na rok ma ulegać powiększeniu⁴¹.

W swoim działaniu Panteon Górnośląski mimo zastosowania nowoczesnych rozwiązań technologicznych wpisuje się w zasadnicze cele wystaw o charakterze historycznym, gdyż w głównej mierze przekaz skupia się na warstwie informacyjno-poznawczej, niemniej nie można pominąć ważnej roli, do jakiej pretenduje owa instytucja, a więc formacji i wychowania zwiedzających poprzez akcentowanie wartości, które utożsamia się z postawami i działaniami osób upamiętnionych na wystawie głównej. Nie jest to rzadkie rozwiązanie, aby łączyć owe dwa cele jako składowe części narracji danego muzeum czy instytucji kultury. Bywa tak w przypadku placówek, których prezentowana opowieść o dziejach skupia się na wspólnym dziedzictwie, wartościach czy działaniach. To właśnie ten sposób, wychodzący od warstwy historycznej tożsamej dla dawnych, jak i obecnych pokoleń, pozwala zwrócić uwagę zwiedzających na wartości i poczucie wspólnoty. Ważnym aspektem w edukacji muzealnej jest również nastawienie na pobudzanie kreatywności u uczestników zajęć przygotowanych przez placówkę (Kaczmarek, 2018, s. 47–49). Panteon Górnośląski w swej narracji, wychodząc od treści historycznych poprzez położenie silnego akcentu na wspólne pochodzenie, cele i wartości upamiętnionych, stara się realizować zarówno cel informacyjno-poznawczy, jak i edukacyjny, w tym względzie mając na uwadze przy projektowaniu zajęć element kreatywności oraz realizację celów wychowawczych.

Niełatwe bowiem wydaje się zrealizowanie wystawy o historii regionalnej mówiącej o wspólnych przodkach, która nie pełniłaby, poza funkcjami edukacyjną i popularyzatorską, właśnie funkcji wychowawczych. W powszechnym przekonaniu nie brakuje zdań, iż jakoby wypełnianie celów wychowawczych nie było możliwe bez swoistego „naginania przeszłości” do założonej z góry głównej tezy danej wystawy. Jednak wystawa, która skupia w sobie oparte na merytorycznej wiedzy życiorysy, fakty czy wydarzenia, winna poprzez prezentowanie światopoglądu z przeszłości dawać przyszłym pokoleniom możliwość oparcia swojej własnej wizji świata na fundamencie zbudowanym przez przodków. Ponadto w toku nowoczes-

⁴¹ Informacje o działalności Panteonu Górnośląskiego pochodzą z materiałów prasowych Panteonu Górnośląskiego, strony internetowej Panteonu Górnośląskiego: <https://panteon-gornoslaski.pl/> oraz bezpośrednio od pracowników działu merytorycznego Panteonu Górnośląskiego.

nej narracji wystawienniczej winno się implementować historie życia codziennego lub doświadczenia grup wcześniej niedostrzeganych (Ziębińska-Witek, 2015) Tak też jest w przypadku Panteonu Górnośląskiego, gdzie za życiorysami wielu bardziej i mniej znanych mieszkańców Górnego Śląska kryją się nierzadko uniwersalne wartości i przykłady zachowania zgodnego ze współczesnym wychowaniem, które trudno kwestionować.

Reasumując powyższe rozważania, warto zaznaczyć, iż autor nie miał na celu oceny słuszności powstania takiej instytucji jak Panteon Górnośląski w Katowicach, a raczej chciał naświetlić to, co owej placówce udało się wypracować, następnie zaś podkreślić walory edukacyjne i popularyzatorskie tych inicjatyw, które zdaniem autora realizują obecnie panujące w edukacji kulturalnej pryncypia. Można wyrazić także nadzieję, iż te działania będą poddawane nieustannej ewaluacji, zmierzającej do maksymalizacji pozytywnych efektów u odbiorców.

Bibliografia

- Bębniak, G., Rosenbaum, S., Węcki, M. (2023). *Wojciech Korfanty 1873–1939*. Instytut Pamięci Narodowej.
- Bojko, P. (2003). Marian Zembala. W: J. Dyrda, B. Gruszka (red.), *Słownik medycyny i farmacji Górnośląska* (t. 5, biograficzny [A–Z]: *Samodzielna kadra naukowo-dydaktyczna Śląskiej Akademii Medycznej 2001–2002*, s. 471–474). Śląska Akademia Medyczna – Biblioteka Główna.
- Fic, M. (2022). *Plebiscyt górnośląski 20 marca 1921 roku. Najbardziej demokratyczna forma wyboru?* Wydawnictwo Sejmowe.
- Fic, M., Krzyżanowski, L. (2016). *Jak 9 z „Wujka”*. Górnośląski glosariusz Polski Ludowej. Wydawnictwo Cum Laude.
- Gryżewski, K. (oprac.). (1971). *Urodziłam się na korcie*. Sport i Turystyka.
- Hawranek, F. (red.). (1982). *Encyklopedia powstań śląskich*. Wydawnictwo Instytutu Śląskiego.
- Kaczmarek, J. (2018). Muzeum jako przestrzeń sztuki, pamięci i dialogu. Przypadek najmniejszego muzeum świata. *Pogranicze. Studia Społeczne*, 34, 45–62.
- Kaszuba, E. (2002). Dzieje Śląska po 1945 roku. W: Czapliński M. (red.), *Historia Śląska* (s. 426–551), Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Kłos-Skrzypczak, A., Olszar, H. (red.). (2020). *Leksykon Panteonu Górnośląskiego*, Księgarnia św. Jacka.
- Krzyżanowski, L. (2022). Władze samorządowe województwa śląskiego wobec powstania Administracji Apostolskiej na Górnym Śląsku, *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*, 55(2), 135–148.
- Krzyżanowski, L. (2023). Inspiracja zbiorową pamięcią czy zbiorowa pamięć inspirowana? Działalność wystawiennicza Instytucji Kultury Panteon Górnośląski; jej edukacyjne przesłanie i misja. *Wieki Stare i Nowe*, 18(23), 1–18.
- Malicki, K., Wilk, S., Żuk, I. (2023). *Edukacja dla pamięci. Przekaz wiedzy historycznej w kontekście postaw Polaków wobec ich przeszłości*. Instytut Pamięci Narodowej.

- Matuszek, E. (2019). *Akt pamiątkowy objęcia Górnego Śląska przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej. Dzieje jednego dokumentu*. Archiwum Państwowe w Katowicach.
- Pater, R. (2016). *Edukacja muzealna – muzea dla dzieci i młodzieży*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Spyra, M. (red.). (2003). *Lux ex Silesia – Światło ze Śląska, 1994–2003*. Archidiecezja Katowicka.
- Statut Panteonu Górnośląskiego w Katowicach*. (2022). <https://panteon-gornoslaski.pl/statut-i-rada-programowa>
- Sznajder, A. (2022). Dom Boży i dziedzictwo kultury. W: A. Niesyto (red.), *Katowicka archikatedra Chrystusa Króla. Soli Deo Honor et Gloria* (s. 17–38). Archidiecezja Katowicka, Muzeum Historii Katowic.
- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 lipca 2022 r. w sprawie ustanowienia roku 2023 Rokiem Wojciecha Korfanteo M.P. 2022 poz. 734 (2022) (Polska).
- www.panteon-gornoslaski.pl
- Ziębińska-Witek, A. (2015). Muzea historyczne w XXI wieku. Transformacja czy trwanie? *Kultura Współczesna*, (4), 106–123.

